
ANMELDELSER

med importen af ordet fra medicinen et di-agnosemageri - altså en smule upassende *bemestring*, hvadbehager?

Men videre: bogen er skrevet med rapt nærvær i teksten og kan givet fungere som introduktion til Heideggers værk, som bagklappen siger. Men også som en tankestormer for den lettere kyndige, skal jeg hilse og sige. Det har været godt at følge forfatterens vilje til at forstå og hendes suveræne artikulation af de heideggerske pointer, der har så let ved at svinde bort mellem ørerne på én. Og opkvikende at læse de polemiske ekskursor. Og hvad mere? Jo: måtte bogen finde sine *mange* læsere!

Sune Frølund

Det banale og ruinhoben

Ulrich Horst Petersen: *Den standhaftige tinsoldat. Et essay om Thomas Mann*. Gyldendal, København 1991.

*

Mennesket er henvist til det banales regi-mente, og det henslæber sit liv som vilkårligt fragment i anonymitetens uordnede totalitet. Funktionen deri, som den enkelte spiller, kan dog næppe gøres synonym med hans eller hendes eksistens. Udødelighed vil den enkelte have oveni, og især kunstnere har siden romantikken sigtet mod denne udødelighed.

Thomas Mann var én af dem, og når man tilføjer, at han døde i 1955, men at hans værk stadig lever, har man ikke talt nonsens. I afsættet er kunstnerkarrieren fremmet, såfremt skæbnen har lagt hindringer ud for én med hensyn til at gøre sin afkrævede skyldighed i det banale. Hertil kan et svagt helbred, ekstraordinære erotiske tilbøjeligheder og lignende give deres skærv. Ulrich Horst Petersen, der sidste år udgav en nyoversættelse af Manns *Trolldomsbjerget*, har begået et essay, *Den standhaftige tinsoldat*, som kalejdoskopisk gennemløber motiverne i det mannske univers - i værket som i livet.

For Thomas Manns personlige vedkommende var kriserne tilbagelagt med sublimeringen af den homoseksuelle tilbøjelighed i skildringen af Aschenbachs undergang i *Døden i Venedig* og med afslutningen af den tabte 1. verdenskrig. Derefter er krisen stadig hovedmotiv, men synspunktet dens integration i det banale. Domesticeringen af det dæmoniske, om man vil.

Personligt havde forfatteren slået sig ned som den "Josef Ernærer", der skildres så sympatisk i Josefromanerne - et effektivt

ANMELDELSER

skaffedyr for den voksende familie. Omkvædet i den daglige bøn til Vorherre var "Giv os i dag vort daglige ark", og når formiddagstimmernes arbejde havde sikret dette afkast, kunne forfatteren læse efter lystprincippet, slappe af i familiens skød eller underholde sit publikum på én af de talrige oplæsnings- og foredragsturneer.

Men inden da havde krisen, som vanskeliggjorde værnepligten ved det banales regimente, været uhyggeligt nært inde på livet af forfatteren. Og faktisk mere alvorligt i årene efter det aldeles overvældende - også økonomisk - gennembrud med romanen fra 1900 om "Buddenbrooks" end før. Som det er set med andre forfattere med tidlig succes: kilden truer med at løbe tør, det daglige ark med at udeblive, inspirationen med at svigte.

Tonio Kröger, som presses frem under umådelige fødselsveer, fra 1903 lader den knapt 30-årige forfatter ængstes næsten til døde over det latente, men skjulte skæbnefællesskab med forbrydere, sigøjnere og galninge, da også de er konstitutionelt på kollisionskurs med det banale.

Horst Petersen fremhæver det traumatiske punkt i *Tonio Kröger*, hvor forfatteren efter års fravær vender tilbage til hjembyen Lübeck - oplevelsen er uden tvivl selvbiografisk - og nu i sin fremmedhed antages for at være en eftersøgt forbryder af hotelværten på hotellet, hvor han søger logi.

Erfaringen og den angst, den udløser, er helt central, ligesom den er helt moderne. Det er samme (modernitets)erfaring, der i *Sein und Zeit* får Heidegger til at associere (erfaringen af) kastethed med en (erfaring af) skyld og så iøvrigt forbinde begge forhold med angst og med et samvit-tighedsråd.

Egentlig er der ikke noget underligt ved, at erfaringen af at opholde sig et sted uden grund fremkalder - ja, angst, men altså

også et krav om begrundelse. Kravet er ligeså berettiget, som tankefejlen er nærliggende, at man nok har gjort sig skyldig på én eller anden måde, når erfaringen af simpel tilstedeværelse intet andet synes at pege på end sin egen evidens.

Måske har, hvad litteraturen kalder for det fantastiske, og hvad psykoanalysen (Lacan) kalder det imaginære, sin rod nøjagtigt på dette punkt i modernitetens eksistentiale felt. Betydningsnøgen tilstedeværelse sammenvævet med - egentlig ubegrundet - følelse af skyld motiverer til fantastiske/imaginære forestillinger (Schopenhauer) om verden, hvorfra begrebet om verden fra da af dårligt kan adskilles.

Thomas Mann talte, når man spurgte ham om kilden til hans skaben, om en art beholder i sjælen af "nervøse reserver", fra hvilken en førbevidst sorteringsevne, med Horst Petersens ord, kunne fremdrage ledemotiver for fortolkning. En fortolkning, som så for det første kunne bidrage til at gøre det aktuelt levende nus kontingens udholdelig, men for det andet eventuelt også kunne udkastes til en fortælling af fantastisk, fiktiv og imaginær, som man ønsker, karakter.

Det ledemotiviskes rod i sådan en moderne og "nervøs" sjæl er altså evident og kan om noget finde holdepunkt i det Mann'ske univers. "Detaljerne er for mig hovedsagen" skriver han i et tidligt brev, hvorfra Horst Petersen citerer for så med præcision at tilføje, at "detaljer og individualisering hører sammen".

Og det er netop sagen. Detaljen, hvori det ledemotiviske princip bunder, trænger sig på besynderlig, men insisterende vis ind på livet - som man siger - af det moderne menneskes på én gang kontingente og evidente tilstedeværelse i verden. Hér forårsager det så frivilligt eller ufrivilligt (: psykosens er en mulighed) den billedvrmlen,

ANMELDELSER

hvorfra den moderne individualitets eksistensfortolkninger ikke kan adskilles.

Erfaringsbeholderen i sjælen, hvorfra der kan hentes billeder til den individuelle fortolkningsanstrengelse, som udgør moderne identitet, og til den eventuelle kunstneriske skaberproces, er en ruinhob. Det er grunden til, at Mann bruger det fine ironiserende ord "nervemæssig" om indholdet i den beholder, forfatteren trækker på.

Erfaringer er bruderfaringer, gjort i den aldrig standsende malstrøm af forfald og fornyelse, som induceres af moderne civilisatorik. Alle har deres hjemby, som de ikke mere er hjemme i, fordi den ikke længere er, som den var. Deraf chokket, samvittighedsråbet og skyldfantasmet, som er med til at sætte identitetsarbejdet og den eventuelle kunstneriske skaberproces i gang.

Horst Petersens essay er læseværdigt bl.a. fordi det fortsætter Villy Sørensens litteratur- og kulturkritiske indsats fra anden halvdel af halvtredserne og tresserne (*Digtene og dæmoner* og *Hverken-eller*) i livtaget med en forfatter, for hvem i dybden som i bredden kulturkrise og identitetskrise gik i ét.

Hér i halvfemserne, hvor dén kerneindsigt fra den modernistiske tradition i kunst og litteratur aktualiseres med fornyet styrke sammen med gamle modernistiske temaer som f.eks. "Europa", er sådan et essay nyttigt. Det kan få os til at huske modernitetstemaer og modernitetserfaringer, som vi i firserne søgte dulmende at drukne i den postmodernistiske bølge, men som nu vender tilbage med det fortrængtes øgede og truende styrke.

Og der er ingen grund til at lade os overmande. Vi kan tilføje nye momenter til den gamle historie, så den ikke bare gentager sig. Momenter fra vores version af psykoanalysen, eksistentialismen, marxismen og - ja - postmodernismen, idet der ved "os"

ganske profant menes "os", der blev smidt ind i efterkrigstidens historie og har vores rodløshed herfra.

Denne histories ruinhob, bristede illusioner og - uventede - nye forhåbninger er "vi" henvist til, når livtaget skal tages med det indeværende fin-de-sièlce. Og så lad "os" for Guds skyld tage den henvisthed på os, vende den offensivt og yde "vores" bidrag til fremtidens forhåbninger og - ja - ruinhobe.

Til det formål kan kontakten med én af det foregående sekels store ånder være nyttig, og Horst-Petersens essay kan hjælpe på hukommelsen. Fordi det trods linjen tilbage til den tidlige efterkrigstid er skrevet i dag.

Hans Jørgen Thomsen